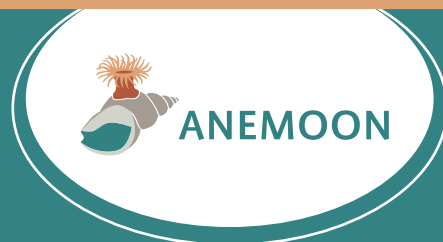

Zuiderzeekrab: van endem naar ingeburgerde vroege exoot

Adriaan Gmelig Meyling & Rykel de Bruyne, Stichting ANEMOON

Het Zuiderzeekrabbetje (*Rhithropanopeus harrisii*) is een brakwaterbewoner die al anderhalve eeuw deel uitmaakt van onze fauna. Zoals de Nederlandse naam aangeeft, werd het dier ontdekt in de brakke Zuiderzee en vandaar zelfs beschreven als nieuwe soort voor de wetenschap en zelfs als een endem! Dat bleek echter onjuist.

Geschiedenis

In 1874 beschreef Robert Thomas Maitland een nieuwe krab uit Nederland. De beschreven dieren waren onder andere aangetroffen 'Tusschen de steenen langs de dijken der Zuiderzee' en in het IJ bij Amsterdam. De soort werd *Pilumnus tridentatus* genoemd. In een afbeelding van Baster uit 1765 dacht hij – naar later bleek ten onrechte – deze krab ook te zien, waarmee het een al eeuwen aanwezige soort zou zijn. Maar dat bleek onjuist. Toch duurde het tot 1949 voordat duidelijk werd dat het niet om een Nederlandse endemische soort ging, maar om een 'vroege exoot'.

Oorsprong en introductie

Rhithropanopeus harrisii leeft van nature langs de Atlantische kust van Noord-Amerika en Canada tot Mexico. De introductie in Europa, vanaf de tweede helft van de 19e eeuw, wordt toegeschreven aan transport via scheepvaart. Na de afsluiting van de Zuiderzee leek de soort uit Nederland verdwenen (laatste melding 1943). Dat gold ook voor andere wateren waar het 'zwarte krabbetje' ooit voorkwam. Het dier werd voor het eerst weer levend ontdekt in het Veerse Meer in 1977. Ook in het Eemskanaal bleken ze aanwezig, evenals in het Noordzeekanaal en daarmee verbonden wateren. Inmiddels zijn ze van nog enkele andere plaatsen bekend. Waar de dieren voorkomen, zijn ze gewoonlijk niet zeldzaam.

Europees voorkomen

In Europa is 'ons Zuiderzeekrabbetje' inmiddels bekend uit brakke wateren in Denemarken, België, Duitsland, Frankrijk, Polen, Estland, Finland, Rusland, Portugal, Spanje, Italië, Roemenië en Bulgarije, alsmede in de Zwarte Zee en Kaspische Zee.

Trends van de afgelopen tien jaar

Deze krabbensoort wordt niet systematisch gemonitord, zodat een landelijk beeld ontbreekt. Toch tekenen zich trends af. In de westkant van het Noordzeekanaal lijkt de soort afgenomen, vermoedelijk door het zouter worden van het water na de aanleg van een grotere sluis. De afgelopen twintig jaar kwamen er steeds minder meldingen uit het Veerse Meer. Waarschijnlijk hangt dat samen met het zouter worden van het meer sinds 2004, toen de Katse Heule – een brede doorlaat in de Zandkreekdam – werd geopend om meer water uit te wisselen met de Oosterschelde om zo de waterkwaliteit in het Veerse Meer te verbeteren. In de Maas, nabij het Botlekgebied, zijn sinds 2019 enkele dieren gevonden.

Figuur 1. Zuiderzeekrabbetje.
(Foto: Ron Offermans)

Figuur 2. Zuiderzeekrabbetje in het Noordzeekanaal.
(Foto: Ron Offermans)

Ook meer landinwaarts zijn incidentele waarnemingen gedaan. Om een beter beeld te krijgen van de verspreiding en ontwikkelingen, roepen we waarnemers op extra alert te zijn op deze soort.

Herkenning

Het Zuiderzeekrabbetje heeft een tot 23 mm breed rugschild. De kleur varieert van grijsgroen tot roodbruin. Door begroeiing met algen zijn ze vaak donker. Kenmerkend zijn witte schaarpen. Het rugschild is breder dan lang en heeft drie tanden aan elke zijkant en in het midden drie onderbroken dwarsribben. Mannetjes hebben iets grotere scharen. De looppoten zijn smal en langs de randen fijn behaard.

Ecologie en leefwijze

Echt brakke wateren hebben de voorkeur, maar de soort kan zich handhaven in bijna zoet tot bijna zout water. De dieren leven op slibbodem, tussen schelpen of onder stenen, waar ze zich kunnen ingraven of schuilhouden. Op het menu staan kleine ongewervelden, zoals wormen, slakjes en schelpdieren, maar ook aas wordt gegeten. Vrouwtjes dragen eenmaal per jaar een broedsel met enkele honderden tot duizenden eieren onder het achterlijf.

Impact

In Nederland leven van nature geen typische brakwaterkrabben. De inheemse strandkrab is soms in wat brakker water aanwezig. Hetzelfde geldt voor de vooral in zoet water levende exotische Chinese wolhandkrab, die voor de voortplanting door brak water naar zee trekt. Andere soms in brak water aanwezige krabben zijn de blaasjeskrab, penseelkrab en de blauwe zwemkrab; alle drie eveneens exoten. De eerstgenoemde is nu wijd verspreid in zout water, de tweede eveneens, maar verdraagt brak water beter. De derde wordt slechts incidenteel aangetroffen in havens. Onderzoek in andere Europese estuaria wijst uit dat dichte populaties van *R. harrisii* kunnen leiden tot afname van als prooi gegeten kleine schelpdieren. Graaf- en woelactiviteiten kunnen de bodemstructuur veranderen, wat nadelig kan zijn voor andere bodemdieren. Uit ons land zijn geen negatieve gevolgen bekend.

Blijvende brakwaterbewoner

De geschiedenis van het Zuiderzeekrabbetje weerspiegelt de veranderingen in onze wateren. Vanuit de ooit brakke Zuiderzee verplaatste de soort zich naar andere brakke leefgebieden. Ze vertonen een opmerkelijk aanpassingsvermogen aan wisselende zoutgehalten en de leefomgeving. Behalve een stille getuige van onze waterstaatkundige geschiedenis, lijkt deze krab een voorbeeld van hoe exoten soms ook vrijwel probleemloos kunnen integreren in de Nederlandse fauna. Een voorbeeldige exoot die ons al ruim 150 jaar geen noemenswaardige overlast bezorgt.

Verder lezen

Soortinformatie Nederlands Soortenregister: [Klik hier](#).

Soortinformatie Vlaams Instituut voor de Zee: [Klik hier](#).

